

УДК 336.61

Пархоменко О.П.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана***Ерошкіна О.О.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана***Пархоменко В.П.***кандидат наук із державного управління,
доцент кафедри інформаційних систем в економіці
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

СУЧАСНИЙ СТАН АУДИТУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто систему органів державного фінансового контролю в Україні. Визначено основні напрями діяльності Рахункової палати України. Проведено аналіз сучасного стану аудиту державних фінансів. Підведено результати та зроблено висновки щодо формування державного управління і децентралізації системи контролю.

Ключові слова: аудит державних фінансів, державний контроль, система державних фінансів, Рахункова палата України, контрольно-аналітичні заходи, державний бюджет, кошти.

Пархоменко О.П., Ерошкіна О.А., Пархоменко В.П. СОСТОЯНИЕ АУДИТА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрено систему органов государственного финансового контроля в Украине. Определены основные направления аудита государственных финансов. Подведены результаты и сделаны выводы о формировании государственного управления и децентрализации системы контроля.

Ключевые слова: государственный финансовый аудит, государственный контроль, система государственных финансов, Счетная палата Украины, контрольно-аналитические мероприятия, государственный бюджет, средства.

Parkhomenko O.P., Eroshkina O.A., Parkhomenko V.P. CURRENT STATUS OF PUBLIC FINANCE AUDIT IN UKRAINE

The article discusses about the system of state financial control in Ukraine. The main activities of the Accounting Chamber of Ukraine are identified. The analysis of the current state of government auditing are made. It is concluded that the state needs the formation of public administration and decentralization of control systems.

Keywords: audit of state finances, state control, system of public finance, Accounting Chamber of Ukraine, control and analytical measures, state budget, funds.

Постановка проблеми. Реформування економічних відносин в умовах ринку потребують не лише організаційних і практичних заходів економічного контролю, але й зумовлює необхідність визначення, вдосконалення правових та методичних аспектів формування системи державного фінансового контролю, а саме його виду державного аудиту.

Особливістю державного аудиту є те, що прогностичні та аналітичні можливості такого інституту контролю дозволяють йому, з одного боку, сприяти відбору найбільш ефективних стратегій та стандартів, а з іншого – забезпечувати ефективне використання національних ресурсів країни. Правильна організація державного аудиту забезпечує суспільство інформацією про якість роботи уряду та дає змогу судити про ступінь демократичності, відкритості та ефективності органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аудиту державних фінансів присвячено цілу низку праць вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити О.А. Шевчука, І.Б. Стефінюка, Є.В. Калюгу, П.К. Германчука, Н.І. Рубана, В.Т. Александрова, Н.С. Вітвицьку, Ф.Ф. Бутинця, М.Ф. Базася та інших.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення проблеми й обґрунтування місця державного аудиту в системі фінансового контролю та аналіз причин

недосконалості в нашій країні ефективної системи державного фінансового контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державний фінансовий контроль реалізується за допомогою створеної державою системи органів державного фінансового контролю. Ця система є елементом загальної структури контролюючих органів держави і водночас є найважливішою частиною того фінансового механізму, за допомогою якого держава реалізує свою фінансову політику (рис. 1).

Нині в Україні не вирішено проблему створення цілісної системи державного фінансового контролю. Мають місце невизначеність правового поля діяльності державних контролюючих органів, дублювання функцій і повноважень, відсутність узгодженої взаємодії та спеціалізації під час проведення перевірок та виконання покладених повноважень [1].

Потрібно підкреслити, що в суспільстві, побудованому на демократичних принципах, зокрема на принципі розподілу влади, діяльність державного фінансового контролю охоплює не тільки потреби органів виконавчої влади у фінансовому контролі, але і потреби контролю суспільства за діяльністю самої виконавчої влади насамперед у матеріально-фінансовій сфері.

Аудит державних фінансів як форма державного фінансового контролю здійснюється в Україні від

імені зовнішнього і внутрішнього органів контролю починаючи з 2000 р.

Зовнішній фінансовий контроль за діяльністю виконавчої влади є важливим чинником захисту суспільства, оскільки допомагає забезпечити її відповідальність перед суспільством.

В Україні органом зовнішнього державного фінансового контролю є Рахункова палата, яка створена і діє від імені Верховної Ради України (рис. 2) [2].

Здійснюючи свою діяльність від імені Верховної Ради України, Рахункова палата керується такими

основоположними принципами: законність, плановість, об'єктивність, незалежність та гласність. Саме безумовне дотримання цих принципів визначають Рахункову палату як незалежний орган зовнішнього фінансово-економічного контролю в державі.

На сьогодні Рахунковою палатою визначено оптимальні основні напрями діяльності і пріоритети соціально-економічного розвитку держави та суспільства.

Проведення територіальними управліннями координованих департаментами Рахункової палати аудитів законності, ефективності та доцільності форму-

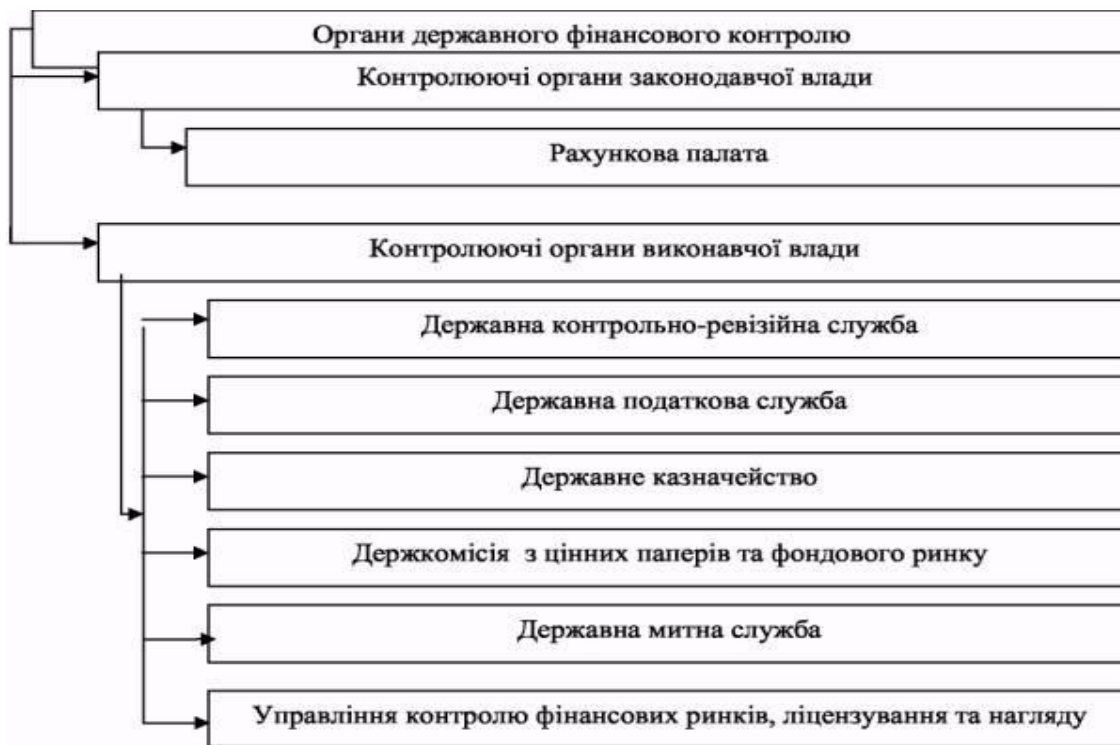

Рис. 1. Система органів державного фінансового контролю в Україні

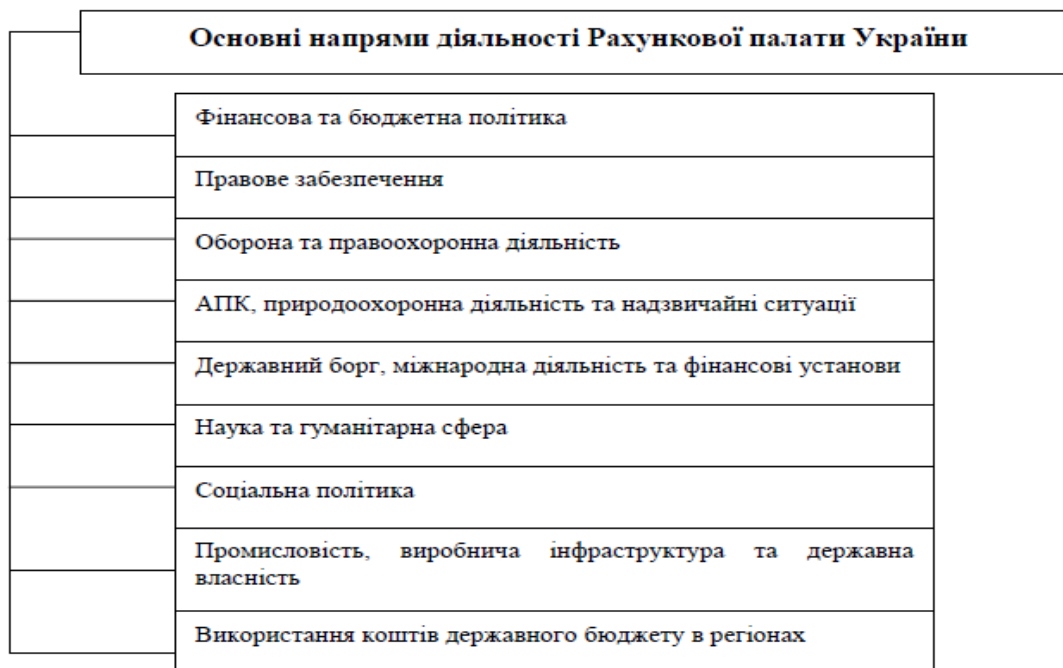

Рис. 2. Основні напрями діяльності Рахункової палати України

вання надходжень і витрачання коштів Державного бюджету України та державних цільових фондів органами державної влади, установами, організаціями, підприємствами, які знаходяться на відповідній території, дає змогу розширити сферу незалежного зовнішнього державного фінансового контролю Рахункової палати на місцевому рівні, виявляти й акцентувати увагу суспільства на проблемах використання державних коштів, які зароджуються на регіональному рівні, але мають загальнодержавне значення.

Аналіз сучасного стану вітчизняної системи контролю державних фінансів було проведено на підставі даних офіційних звітів, оприлюднених Рахунковою палатою України (рис. 3) [3].

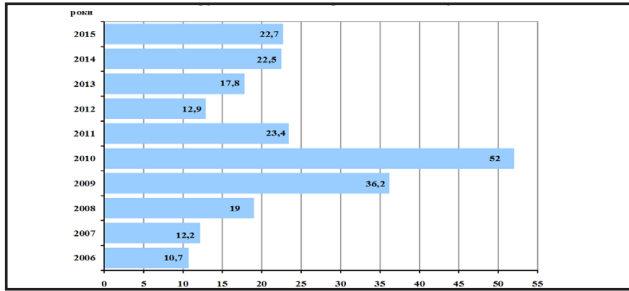

Рис. 3. Обсяги виявлених Рахунковою палатою порушень бюджетного законодавства та неефективного використання бюджетних коштів, порушень та недоліків адміністрування доходів державного бюджету

У ході проведення аудиторями Рахункової палати контрольно-аналітичних та експертних заходів виявлено, відповідно до статей 116 і 119 Бюджетного кодексу України, порушень бюджетного законодавства (незаконного, зокрема нецільового), неефективного використання коштів Державного бюджету України, а також порушень і недоліків під час адміністрування доходів державного бюджету на загальну суму 22 млрд 6 51,8 млн грн. З цієї суми:

- незаконне, зокрема нецільове, використання коштів становить 6 млрд 353,8 млн грн;
- неефективне – 6 млрд 187 млн грн;
- порушення адміністрування доходів – 10 млрд 111 млн грн.

Аналіз контрольно-аналітичних заходів, проведених упродовж 2015 р., свідчить, що більшість порушень бюджетного законодавства продовжують мати системний характер і повторюються із року в рік. Найбільш характерними за кількістю виявлених випадків та обсягами порушень у звітному році були порушення, зазначені на рис. 4 [4].

Рис. 4. Структура порушень бюджетного законодавства, виявлених у 2015 р. за видами порушень

Найбільш характерними видами неефективного управління і використання державних коштів, були такі (рис. 5) [3]:

- неефективне управління коштом и через недоліки в плануванні (2 млрд 12,4 млн грн);
- неефективне управління коштами шляхом тривалого їх утримання без використання на реєстраційних рахунках розпорядників бюджетних коштів та на поточних рахунках підвідомчих організацій, а також тривалого невикористання фінансування з державного бюджету (1 млрд 516,3 млн грн);
- неефективне управління коштами, внаслідок чого їх було повернено до бюджету (1 млрд 26 млн грн);
- неефективне використання коштів внаслідок необґрунтованих управлінських рішень (715,3 млн грн);
- неефективне використання коштів на придбання основних фондів (обладнання) (3 50,6 млн грн);
- неефективне використання коштів через брак обґрунтованого прогнозування і планування (222,9 млн грн);
- втрати бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень (180,6 млн грн);
- неефективне використання коштів на підготовку спеціалістів (76,9 млн грн);
- неефективне використання коштів на проведення науково-дослідних робіт (58,2 млн грн).

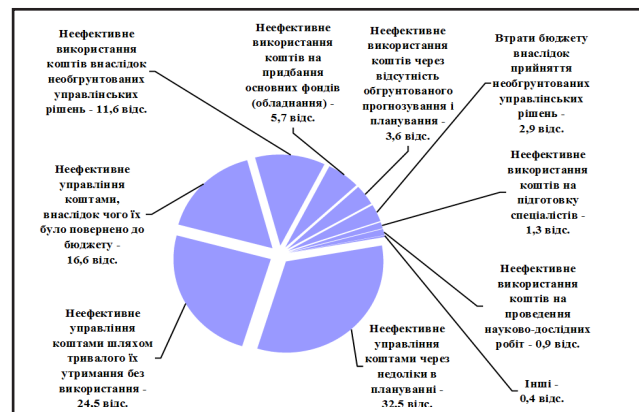

Рис. 5. Структура неефективного управління та використання державних коштів, виявлених у 2015 р. за видами порушень

Основними порушеннями та недоліками при адмініструванні доходної частини державного бюджету, виявленими у звітному році, були (рис. 6):

- недоплати до бюджету за результатами фінансово-господарської діяльності об'єктів контролю (9 млрд 848,3 млн грн);
- неналежний контроль податкових та митних органів (231,5 млн грн).

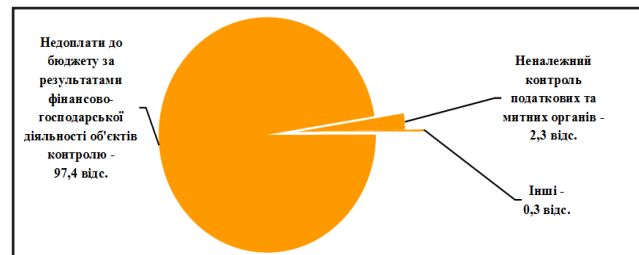

Рис. 6. Структура порушень та недоліків у формуванні доходів державного бюджету, виявлених у 2015 р.

Відповідно до Бюджетного кодексу України матеріали за результатами проведених у 2015 р. контрольно-аналітичних та експертних заходів було згрупувано за основними напрямками і сферами використання коштів Державного бюджету України та державних цільових фондів. Обсяги виявлених порушень бюджетного законодавства, неефективного управління та використання державних коштів за цими напрямками наведено на рис. 7.

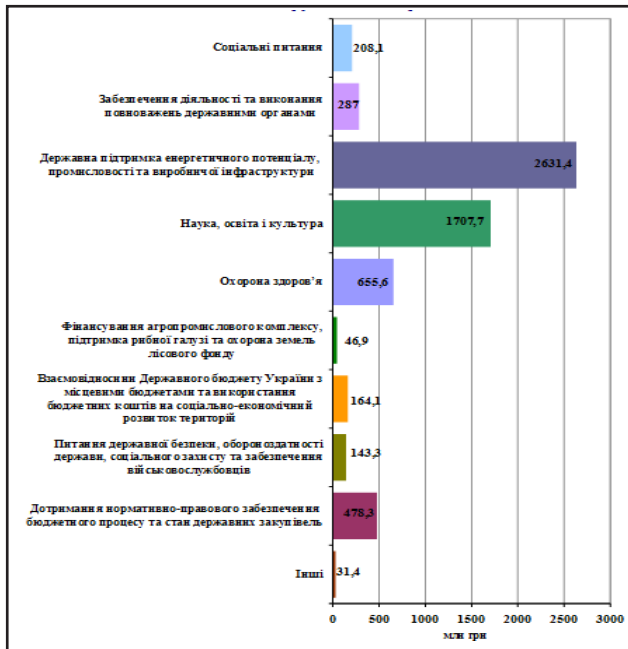

Рис. 7. Обсяги виявлених у 2015 р. бюджетних порушень за напрямками

Під час дослідження було виявлено такі загальні проблеми:

- брак чіткої та системної роботи щодо встановлення причин допущення фінансових порушень та вжиття заходів для запобігання непрозорих процедур використання державних ресурсів;
- чинне законодавство дає можливість уникати відповідальності за вчинені фінансові порушення, не забезпечується принцип невідворотності відповідальності;
- незацікавленість вищого керівництва державних органів у запровадженні потрібних змін;
- наявність розгалуженої системи контролюючих органів, які працюють неефективно внаслідок браку загальної координації їх роботи;
- брак єдиної концепції розвитку системи контролю державних фінансів;
- затримка із прийняттям законодавчого підґрунтя реформ;

– нерозвиненість термінології, часткова підміна понять (державний фінансовий контроль, державний аудит);

– невідповідність функцій, повноважень і завдань контролюючих органів, які представляють різні гілки влади;

– недостатність ресурсів (внаслідок впливу фінансової кризи) для підвищення кваліфікації кадрів.

Висновки. Отже, в результаті дослідження бачимо стійку тенденцію щорічного зростання обсягів порушень фінансової дисципліни. Неефективні управлінські рішення призводять до втрати державою і суспільством значних ресурсів. За оцінками фахівців зазначені проблеми призвели до того, що з року в рік результативність контрольних заходів зростає, але при цьому погіршується ситуація з усуненням порушень і реагуванням на їх виявлення.

Найголовнішою проблемою органів фінансового контролю є те, що вони фіксують допущені порушення, тоді як їх потрібно передбачати і запобігати їм.

Мета незалежного контрольного органу спеціальної конституційної компетенції – Рахункової палати України – не в контролі за діяльністю конкретних бюджетотримувачів, а в контролі бюджету.

Перше, що нам необхідно зробити, це на ранній стадії формування бюджету налагодити механізм, який давав би нам змогу прогнозувати насамперед доходи. Це одне із положень Лімської декларації (основного міжнародного нормативного документа в цій сфері державного фінансового контролю). Цей механізм давав би нам можливість виносити експертні висновки на всі проекти, які виконавча влада збирається здійснити.

Безумовно, обмеження державного контролю лише перевіркою законності і цільового використання бюджетних коштів зжило себе. Уявляється, що державний контроль має контролювати не лише норму, а й крайні межі, за якими настають необоротні наслідки в розвитку суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про схвалення Концепції розвитку системи управління державними фінансами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.09.2012 р. № 633.
2. Про Рахункову палату : Закон України від 11 липня 1996 р. № 315/96-ВР. – [Електронний ресурс]. – Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16727066>.
3. Звіт Рахункової палати України за 2015 рік. – Київ, 2016. – 208 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум. : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748714/Zvit_RP_2015.pdf.
4. Україна. Звіт з ефективності управління державними фінансами : Проект станом на 11 квітня 2012 р. [неофіційний переклад] / Світовий банк. – 108 с.